

Another possible prospect of further research in this field may be connected with topical problem of teaching a foreign language. It will be useful to evaluate the role of context in language teaching and to see which type of thematic progressions is most adequately perceived by the foreign language learners. With the ideas specified above in mind, further study of the communicative structure of a text is quite an urgent and topical task.

REFERENCES

1. Касевич В. Б. Буддизм. Картина мира. Язык / Касевич В. Б. — СПб. : Центр “Петербургское Востоковедение”, 1996. — 228 с.
2. Маслов Ю. С. Введение в языкознание: учебник для филологических специальностей вузов / Маслов Ю. С. — М.: Высш. шк., 1987. — 272 с.
3. Матезиус Б. О так называемом актуальном членении предложения / Б. Матезиус // Пражский лингвистический кружок. — М., 1967. — С. 218—245.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / Селіванова О. О. — Полтава: Довкілля-К, 2008. — 712 с.
5. Слюсарева Н. А. Категориальная основа тема-рематической организации высказывания-предложения / Н. А. Слюсарева // Вопр. языкознания. — 1986. — № 4. — С. 2—12.
6. Daneš F. Zur linguistischen Analyse der Textstruktur / F. Daneš // Textlinguistik / Hrsg. von W. Dressler. — Darmstadt, 1978. — S. 180—202.
7. Практикум з інтерпретації англomовного художнього тексту. Частина 1: Навчальний посібник / Укл. І. М. Микитюк. — Чернівці: Рута, 2004. — 95 с.
8. Практикум з інтерпретації англomовного художнього тексту. Частина 2: Навчальний посібник / Укл. І. М. Микитюк. — Чернівці: Рута, 2004. — 95 с.

Минзак О. В.
(Чернівці)

ФУНКЦІОНУВАННЯ АФІКСАЛЬНИХ АНТОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІЙ ЛЕКСИЦІ ТА ПРАВОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглядається взаємозв'язок між термінологічною та загальновживаною антонімією. Автор використовує квантитативні методи (коефіцієнт кореляції), досліджує функціонування афіксальних антонімів в англійських художніх і юридичних текстах.

В статье рассматривается взаимосвязь между терминологической и общеупотребительной антонимией. Автор используя квантитативные методики (коэффициент корреляции), исследует функционирование аффиксальных антонимов в художественных и юридических текстах.

The following article deals with the interrelation between terminological and conventional antonymy. The author investigates the functioning of paronymous antonyms in the structure of English literary and law texts with the help of quantitative methodology (correlation coefficient).

Розуміння мови як цілеспрямованої системи засобів вираження є основою лінгвістичної парадигми на сучасному етапі розвитку науки про мову. Одним із таких підходів до вивчення мови є функціональний, який передбачає аналіз функціональної природи мовних одиниць та й мови загалом, за якого акцентується на призначенні мовної одиниці [4; 159]. Функціональна лінгвістика займається дослідженням не тільки окремих слів та висловлень, але й об'ємного мовного матеріалу, що дає змогу стверджувати, що мовна система та її фрагменти піддаються впливу і навіть формуються під дією функціональних вимог [5; 300]. Дослідження різних мовних категорій в руслі функціональної лінгвістики дає змогу визначити їх статус та шляхи генезису в мові та мовленні. Однією з таких мовних категорій є антонімія. Актуальність дослідження даної парадигматичної категорії зумовлена перш за все функціями протиставлення та заперечення, які вона виконує в процесі комунікації. Людське мислення постійно поляризує об'єкти та стани навколишньої дійсності, а це знаходить своє відображення в антонімії. Варто зауважити, що поляризація, як спосіб логічного мислення, притаманна також і науковій думці для вираження необхідних та неминучих явищ науки. Такі поляризовані явища у фаховій мові виражаються термінами-антонімами.

Теоретичні засади дослідження антонімії на матеріалі різних мов були розроблені багатьма українськими та зарубіжними вченими-лінгвістами, зокрема в логічному аспекті (Л.О. Новиков, М.Р. Львов, В.Н. Комісаров та ін.), психолінгвістичному аспекті (Ш. Балі, W.G. Charles, А.М. Міл-

leg, J. Deese та ін.) та лексикографічному аспекті (В.Н. Комісаров, Н.М. Бобух, R.F. Egan та ін.). Антонімія в різних термінологіях була предметом дослідження В.П. Даниленка, Я. Бо, І.А. Дольової, Е.Т. Дерді та ін. В роботах вищезгаданих авторів термінологічна антонімія розглядається в основному лишень в межах певної фахової мови без зіставлення отриманих результатів дослідження з характеристиками інших термінологій та загальноновживаної мови. Специфіка терміна, і відповідно терміна-антоніма, помітно відрізняється від загальноновживаної лексики, вивчена ще недостатньо, хоча протягом довгого часу цьому питанню приділяють багато уваги. Актуальність нашої роботи полягає у встановленні взаємозв'язків між антонімією в загальноновживаній мові (на матеріалі художніх текстів) та термінології (на матеріалі юридичних текстів), адже у більшості робіт, присвячених проблемам термінології, мова йде головним чином про функціонування термінів у певній галузі знання, про раціоналізацію тієї чи іншої термінології, про фіксацію термінів у словниках загального типу. Значно меншою є кількість робіт, в яких порушується проблема зв'язку термін – слово, термін-антонім – антонім. Завданнями даної роботи є аналіз антонімії в художніх та юридичних текстах з допомогою апроксимативних методик, що дасть змогу виявити характерні риси протиставлень в двох функціональних різновидах мови. Якраз на базі зіставлення термінології і загальної мови розкривається ряд специфічних рис, які оцінюються як передумови для її самостійного і спеціального вивчення. Для отримання достовірних результатів дослідження, досліджувані корпуси художніх та юридичних текстів, мають майже однакову величину (приблизно 2 млн. слововживань). Художній корпус складається з романів американських та англійських авторів різних часових та літературних епох (J. Galsworthy “The Forsyte Saga”, J. London “Martin Eden”, J. Grisham “A Time to Kill”, “The Rainmaker”, R. Jordan “The Eye of the World”, Th. Dreiser “Sister Carrie”, “The Titan”, “The Financier”, W. Thackeray „Vanity Fair”), при цьому дані тексти не відзначаються юридичною тематикою. Юридичний корпус дослідження представлений навчальними посібниками та енциклопедіями з різних галузей права (Gale Encyclopedia of Everyday Law, D.L.A. Barker „Law Made Simple”, P. Loughlin „Civil Procedure”, R. Owen „Essential Tort Law”, M.N. Shaw “International Law”, O. Radley-Gardner, H. Beale “Fundamental Texts on European Private Law”, M. Sanson “Essential International Trade Law”, K. Owens “Law for Non-law Students”). З точки зору термінологічної теорії тексту, досліджувані посібники та енциклопедії можна класифікувати як терміновикористовуючі. Вважається, що в таких текстах терміни представлені в „ідеальному” вигляді, без варіативності (синонімії, полісемії) та відповідають вимогам до терміна [3; 18]. Предметом дослідження є однокореневі антоніми (на основі префіксів *un-, in-, im-, il-, ir-, dis-, mis-, non-, anti-*), вибірка яких була проведена як в антонімічних контекстах так і в ізоляції.

Зупинимось на теоретичних основах проблеми антонімії в загальноновживаній та фаховій мові. Антонімія як прояв мовної парадигми тики, в силу своєї поляризуючої функції є основним фактором системності лексики. Вже починаючи з 1931р. з робіт Й. Тріра лексика розглядається як система взаємозалежних елементів. На підтвердження цього в науковий обіг були також введені такі поняття як парадигматика, синтагматика та епідигматика. Що стосується термінології, то ще Д.С. Лотте вказував на те, що „термінологія повинна представляти собою не просту сукупність слів, а систему слів чи словосполучень, які певним чином пов'язані між собою” [7; 73]. Варто зауважити, що системні відношення в термінології та загальноновживаній мові організовані по-різному. Як зазначає В.П. Даниленко, для термінології “характерна вища ступінь організованості її окремих елементів” [2; 57]. Існують 3 причини вищого ступеня організації термінологічної лексики: 1. специфіка наукового поняття; 2. наявність класифікацій відповідних понять; 3. втручання людини в організацію терміносистем [80, 18]. Антонімія як у загальноновживаній, так і в термінологічній мові виконує парадигматичні функції, привносячи туди елемент системності. Антонімія є не менш, а можливо й більш, характерною рисою для фахового вокабуляру, ніж для загальноновживаної лексики. Це зумовлено тенденцією в науці впроваджувати протилежні поняття для пояснення складних наукових явищ. Між антонімами та термінами-антонімами безумовно існує зв'язок. Той факт, що не існує жодної терміносистеми, в яку б не увійшли як терміни, так і слова загальнолітературної лексики, підкреслює принципову важливу закономірність: будь-яка галузева терміносистема і виникає, і розвивається на ґрунті тієї мови, носій якої намагається вербалізувати нові об'єкти і процеси реального світу, виходячи з попереднього досвіду і термінології, що вже існує [8; 148]. Це певною мірою відноситься і до антонімії, оскільки антонімічний фонд загальнолітературної лексики є основою для номінацій опозицій в термінології. Хоча наявність поляризації наукових понять залежить від специфіки терміносистеми. У нашому випадку, юридичні терміни-антоніми вживаються для номінації легальних чи нелегальних дій, сторін судового процесу, приналежності до певних галузей права тощо.

Для досягання поставленої мети дослідження, а саме вивченню функціонального аспекту афіксальних антонімів в різних мовних реєстрах та визначенню залежностей між антонімічними номінаціями у загальнолітературній та фаховій мові, доцільно проаналізувати частоту вживання досліджуваних мовних одиниць. Нами в процесі дослідження була проведена вибірка 144 афіксальних антонімів у двох рівних за розмірами корпусах. Варто зауважити що афіксальні Антонімічні контексти не є досить частотним явищем та демонструють нульові характеристики частоти, що підтверджується тим, що у досліджуваних текстах було виокремлено 134 синтаксичні коняструкції, з них тільки 10 були виявленні у художніх текстах. Ось чому більша частина вибірки складається з речень без антонімічних контекстів. Для того щоб визначити відмінності функціонування антонімів у різних дискурсах ми використали апроксимативні методики – кореляційний аналіз. За словами В.В. Левицького, лінійна кореляція між ознаками передбачає, що при зростанні значень однієї ознаки (наприклад, числа значень слова) зростають чи зменшуються значення другої ознаки (частота вживаності слова в тексті). Якщо зростання значень однієї ознаки супроводжуються зростанням значень іншої, то отримаємо позитивну кореляцію; якщо зв'язок між значеннями ознак характеризується зворотнім відношенням, то отримаємо негативну кореляцію. Величина коефіцієнта кореляції коливається від -1 до 1. Якщо між досліджуваними ознаками немає статистичної залежності, величина коефіцієнта кореляції наблизатиметься до 0. Якщо між ознаками спостерігається сильна залежність, величина коефіцієнта кореляції наблизатиметься до 1. Отже, величина коефіцієнта кореляції вказує на ступінь зв'язку між явищами, а його знак - на характер цього зв'язку [6; 123].

Існує декілька формул для знаходження коефіцієнта кореляції. Найбільш розповсюдженою є наступна:

$$r = \frac{\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \sum (y_i - \bar{y})^2}}$$

r - коефіцієнт лінійної кореляції;

\sum - сума отриманих величин;

x_i - значення першої ознаки;

y_i - значення другої ознаки;

\bar{x} - середня теоретична величина значень першої ознаки;

\bar{y} - середня величина значень другої ознаки.

Проілюструємо обчислення коефіцієнта кореляції для 10 антонімічних пар. Для обчислення коефіцієнта було обрано тільки 10 пар, оскільки більша частина вибірки продемонструвала нульові характеристики, наприклад антонімічні пари *admissible – inadmissible, dependent – independent, relevant – irrelevant, to appropriate – to inappropriate* та ін. взагалі в антонімічних контекстах не зустрічались.

Таблиця 1

Обчислення коефіцієнта кореляції

Термін-антонім	x_i	y_i	$x_i - \bar{X}$	$y_i - \bar{Y}$	$(x_i - \bar{X})(y_i - \bar{Y})$	$(x_i - \bar{X})^2$	$(y_i - \bar{Y})^2$
1. correct – incorrect	10	1	6,2	0,3	1,86	38,44	0,09
2. insured – uninsured	5	0	1,2	-0,7	0	1,44	0,49
3. legal – illegal	3	1	-0,8	0,3	0	0,64	0,09
4. to prove – to disprove	3	0	-0,8	-0,7	0,56	0,64	0,49
5. registered – unregistered	4	0	0,2	-0,7	0	0,04	0,49
6. reasonable – unreasonable	6	0	2,2	-0,7	0	4,84	0,49
7. to approve – to disapprove	0	1	-3,8	0,3	0	14,44	0,09
8. to appear – to disappear	0	4	-3,8	3,3	0	14,44	10,89
9. able – disable	4	0	0,2	-0,7	0	0,04	0,49
10. movable – immovable	3	0	-0,8	-0,7	0	0,64	0,49
Всього	38	7	0	0,82	2,42	75,6	14,1

Визначимо коефіцієнт кореляції: $r = \frac{2,42}{\sqrt{75,6 \cdot 14,1}} = \frac{2,42}{\sqrt{89,7}} = 0,25$

Отже, знак та величина коефіцієнта, яка наблизатиметься до нуля, вказує на те, що між загальнолітературними та термінологічними антонімами не існує міцної статистичної залежності. Це можна пояснити тим, що функціонування антонімів в текстах зумовлене структурними та змістовими характеристиками. Зважаючи на той факт, що більшість термінів-антонімів є запозиченими з загальноновживаного лексикону, вони володіють однаковими характеристиками, а саме: 1. онтоло-

гічна природа антонімії яка призначена для відображення протиріч між явищами як науковими так і ненауковими; 2. протилежності виражають системні відношення; 3. в обох функціональних стилях антонімія організовується на основі спільних та диференційних ознак; 4. антоніми можуть бути основним смисловим компонентом в структурно-композиційних „фігурах” тексту; 5. достатньо регулярна відтворюваність в певному складі [1; 37]. Результати нашого квантитативного аналізу продемонстрували, що між афіксальними антонімами в різних функціональних різновидах мови є суттєва різниця. Це пов'язано перш за все з тим, що діапазон та відповідно парадигма протиставлень у художній мові набагато ширша. В термінології антонімія перш за все відображає системну організацію науково освоєної ділянки навколишньої дійсності. Крім цього, діапазон синтагматичних зв'язків антонімів в художньому дискурсі є ширшим, що зумовлено високою полісемантичністю одиниць. Характерною рисою антонімічних номінацій в художніх текстах є наявність індивідуально-авторських утворень. В науковому ж стилі використання таких антонімів є рідкісним явищем, а якщо воно і зустрічається, то тоді, коли автор пропонує нові номінації чи нові аспекти характеристики предмета.

Отриманий результат має статистичну значущість та дає підстави вважати, що незважаючи на той факт, що досліджувані нами термінологічні антоніми є запозиченнями з повсякденного лексикону, вони значно відрізняються у функціональному аспекті, що зумовлено постійною і різнобічною взаємодією між словником загальноживаної мови та термінологією. Перспективним в даному дослідженні є проведення подібного квантитативного аналізу лексичних антонімів та зіставлення отриманих результатів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бо Я. Функции антонимии в художественной и научной речи (на материале поэзии В.Я. Брусова и научных сочинений Л.В. Щербы): дис. ... канд. фил. наук: 10.02.01 / Бо Ян. – Москва, 2004. – 211с.
2. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. – М.: Наука, 1977. – 246 с.
3. Иконникова В.А. Особенности семантики английских юридических терминов в текстах международного контрактного права: дис. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Иконникова Валентина Александровна. – Москва, 2005. – 193 с.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге. – К.: Академія, 2006. – 464с.
5. Кронгауз М.А. Семантика. – М.: РГГУ, 2001. – 400с.
6. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике. – Винница: Нова Книга, 2007. – 264с.
7. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. – М.: Из-во Академии наук СССР, 1961. – 158 с.
8. Сапожник І.В. Функціонування комерційних термінів в авторському дискурсі // Наукові записки. Серія „Філологічна”. – Острого: Видавництво національного університету „Острозька академія”. – Вип. 11. – 2009. – С.346-351

Михайленко В. В.
(Чернівці)

РАНГОВА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена реконструкції концепту ранг в картині світу, моделюванню концептосфери та семантизації концепту в англійській картині світу. У ході використання методів семантичного аналізу отримано лексико-семантичне поле рангу, що слугуватиме основою для подальшої категоризації семантичного простору, де в центрі знаходиться мовець.

Статья посвящена реконструкции концепта ранг в картине мира, моделированию концептосферы и семантизации концепта в англоязычной картине мира. Благодаря методам семантического анализа получено лексико-семантическое поле ранга, что послужит основой для последующей категоризации семантического пространства, где говорящий занимает центральную позицию.

*The present paper is focused on reconstructing the concept **rank** and its conceptual system. The units which can verbalize the concept constitute a lexical-semantic domain, where a nucleus and peripheries are defined with the help of semantic analyses. The domain can be employed for a further categorization of language semantic space with the speaker in its centre.*

Мовознавство у пошуках свого предмету не може обійти основне питання філософії – про відношення мислення до буття, про відношення ідеального до матеріального, об'єктивного до